

Laboratorium
Wolności
Religijnej

2023

Scenariusze lekcji o wolności religijnej

DLA KLAS
SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH

DR KAMILA FREJUSZ

WIADOMOŚCI

Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie wolności religijnej
- wymienia rodzaje wykroczeń przeciw wolności religijnej
- wyjaśnia, w jaki sposób przestrzega się prawa do wolności religijnej

UMIEJĘTNOŚCI

Uczeń:

- uzasadnia, dlaczego powinno się przestrzegać prawa do wolności religijnej
- rozróżnia sytuacje, kiedy ktoś nie przestrzega prawa do wolności religijnej
- argumentuje, co znaczy, że każdy człowiek ma prawo do wyboru własnej religii

POSTAWY

Uczeń:

- wykazuje się empatią w stosunku do osób, którym odbiera się prawo do wolności religijnej
- szanuje wyznawców innych religii oraz osoby niewierzące
- szanuje miejsca święte oraz symbole religijne wyznawców innych religii

CELE KSZTAŁCENIA

- zapoznanie z pojęciem wolności religijnej
- kształtowanie postawy szacunku wobec wyznawców religii oraz osób niewierzących

Metody dydaktyczne

- rozmowa kierowana
- kolorowe kapelusze

Formy pracy

- zbiorowa
- indywidualna

Pomoce dydaktyczne

- film
- prezentacja
- interaktywna mapa naruszeń wolności religijnej
- kolorowe kapelusze wykonane z papieru (w kolorach: białym, żółtym, czerwonym, zielonym, niebieskim, czarnym) z hasłami wyjaśniającymi.

I. W ramach wprowadzenia do tematu nauczyciel zadaje pytania:

- Czym jest wolność religijna?
- Czy byliście kiedyś świadkami wydarzenia, w którym ktoś nie przestrzegał prawa do wolności religijnej? Jakie to były sytuacje?
- W jakim dokumencie zapisane jest prawo do wolności religijnej w ustawodawstwie polskim?

II. Nauczyciel wyjaśnia, że takim dokumentem jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Znajdujemy w niej zapis, który mówi, że: (slajd nr 1)

ART. 53. 1. KAŻDEMU ZAPEWNIĄ SIĘ WOLNOŚĆ SUMIENIA I RELIGII

1. Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie.
2. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyni i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują.
3. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniami.
4. Religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób.
5. Wolność uzewnętrzniania religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób.
6. Nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych.
7. Nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania.

Nauczyciel wyjaśnia, że słowa te oznaczają, iż każdy człowiek ma prawo do:

- wyboru własnej religii
- prywatnej bądź publicznej modlitwy
- uczestniczenia w obrzędach
- dostępu do świątyni, jako miejsca modlitwy
- wychowania i nauczania religijnego swoich dzieci

Prawo do wolności religijnej oznacza, że człowiek ma także prawo nie być wyznawcą żadnej religii, może być osobą niewierzącą.

III. Nauczyciel informuje uczniów, że choć konstytucja wyraźnie stanowi o wolności religijnej, to jednak nie wszyscy jej przestrzegają. 22 sierpnia obchodzimy Międzynarodowy Dzień Upamiętniający Ofiary Aktów Przemocy ze względu na Religię lub Wyznanie. Dzień ten przypomina, że wolność religijna to podstawowe prawo człowieka.

Film: <https://www.youtube.com/watch?v=evLhns-1G3c>

Nauczyciel informuje, że prawo do wolności religijnej jest łamane na całym świecie, również w naszym kraju. Zapoznaje uczniów z internetową aktywną mapą naruszeń wolności religijnej przedstawiającej zgłoszone przypadki przestępstw oraz przejawów dyskryminacji na tle wyznaniowym.

<https://laboratoriumwolnosci.pl/interaktywna-mapa/> (dostęp 22.11.2022)

Nauczyciel pokazuje uczniom kilka wybranych zgłoszeń (warto pokazać zgłoszenia z województwa, które zamieszkują uczniowie) wraz z ich szczegółowym opisem (data, opis wydarzenia, sprawca, stan sprawy).

IV. Nauczyciel zapoznaje uczniów z metodą „Kolorowych kapeluszy”¹ (slajd nr 2).

Przypomina, że tematyka wolności religijnej również współcześnie poddawana jest wielu dyskusjom. Nie zawsze jednak (jak w zgłoszonych przypadkach naruszeń wolności religijnej) omawiane sprawy są oczywistym i przez wszystkim podobnie interpretowanym naruszeniem wolności religijnej. Dlatego zaprasza uczniów do aktywizacji, mającej na celu rozdzielenie i uporządkowanie różnych rodzajów wypowiedzi na zadany temat. Wyjaśnia, na czym polegać będzie praca. W tym celu prosi uczniów, aby usiedli w kręgu. Następnie rozpoczyna dyskusję.

Być może byliście kiedyś świadkami dyskusji dotyczącej obecności krzyża w przestrzeni publicznej. W wielu miejscach publicznych w Polsce mamy zawieszony krzyż. Czy jego obecność jest przykładem łamania, czy też przestrzegania prawa do wolności religijnej? Podobna dyskusja toczyła się na arenie międzynarodowej 20 lat temu w głośnej sprawie „Lautsi przeciwko Włochom”. W sprawie tej zapadły dwa odmienne wyroki, po czym złożona została apelacja do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Jak zakończyła się ta sprawa w Strasburgu, powiemy sobie później. Teraz spróbujmy sami wypowiedzieć się w podobnej sprawie. W dyskusji weźmiemy pod uwagę poznany już artykuł z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (slajd nr 3).

¹ Kolorowe kapelusze, w: Vademecum katechety. Metody aktywizujące, red. Z. Barciński, Kraków-Lublin 2006, s. 36-37

Nauczyciel rozkłada w środku kręgu na podłodze kolorowe papierowe kapelusze – tak, aby uczniowie mieli do nich swobodny dostęp. Przedstawia zasady dyskusji:

- Każdy, kto chce zabrać głos, musi założyć na głowę wybrany kapelusz, tylko wtedy ma prawo głosu
- W danym momencie dyskusji tylko jedna osoba może mieć kapelusz na głowie
- Każdemu z kolorowych kapeluszy przyporządkowany jest rodzaj wypowiedzi. Oznacza to, że osoba zabierająca głos, musi wypowiadać się zgodnie z „kolorem kapelusza”. Wkładając na głowę (slajd nr 3):
 - **KAPELUSZ BIAŁY**, należy mówić o faktach (weryfikowalne dane, liczby, badania). Kolor ten jest neutralny, obiektywny. Zdanie można rozpocząć od słów: „Faktem jest, że...”
 - **KAPELUSZ CZERWONY**, powinno się mówić o własnych emocjach, jakie budzą się w związku z proponowanym tematem dyskusji. Kolor ten kojarzy się z emocjami, umożliwia wyrażenie emocjonalnego punktu widzenia. Wypowiedź można rozpocząć od słów: „Cieszę się, że..; Mam pewne obawy, że..”
 - **KAPELUSZ ŻÓŁTY**, wskazujemy na plusy propozycji. Żółć jest kolorem słonecznym i pozytywnym, wiąże się z nadzieją, pozytywnym myśleniem. Zdanie można rozpocząć od słów: „Podoba mi się..; Mocnym punktem jest..”
 - **KAPELUSZ CZARNY**, możemy krytykować propozycje. Czerń jest kolorem ponurym i smutnym, stąd wskazuje na negatywne aspekty zagadnienia. Wypowiedź można rozpocząć od słów: „Słabym punktem jest..; Nie jest dobrze, że..”
 - **KAPELUSZ ZIELONY**, będziemy mówić o pomysłach, uzupełnieniach. Kolor ten symbolizuje twórczość, nowe pomysły i marzenia. Zdanie można rozpocząć od słów: „Mam pomysł..; Można byłoby to uzupełnić..; Marzy mi się, aby..”
 - **KAPELUSZ NIEBIESKI**, próbujemy wypowiadać się w celu uporządkowania dyskusji. Zazwyczaj robi to prowadzący. Osoba w tym kapeluszu zajmuje się kontrolowaniem i organizowaniem procesu myślenia i używania kapeluszy. Wypowiedź można rozpocząć od słów: „Chciałbym uporządkować naszą dyskusję..; Dotychczas ustaliliśmy..; Chciałbym poprosić teraz o wypowiedzi w żółtym kapeluszu..”
- Na kapeluszach warto dopisać hasłowe wyjaśnienia (na czarnym – KRYTYKA, na czerwonym – EMOCJE, na białym – FAKTY, na zielonym – POMYSŁY, na żółtym – POZYTYWY, na niebieskim – PORZĄDKOWANIE).

Nauczyciel zaprasza wszystkich do dyskusji² na temat: „Krzyż w sali lekcyjnej – przejaw przestrzegania czy łamania prawa do wolności religijnej”.

² W zależności od klasy można wprowadzić inne warianty tej metody. Można oprzeć się o zasadę, że w określonym momencie dyskutujemy wszyscy tylko w jednym kapeluszu, np. najpierw tylko wypowiedzi w kapeluszu żółtym, potem białym itd. Można utworzyć 5 grup i przydzielić każdej jeden z kapeluszy (poza

V. Po skończonej dyskusji nauczyciel prezentuje wydarzenie sprzed 20 lat, tzw. sprawę „Lautsi przeciwko Włochom”:

W roku szkolnym 2001/2002 państwo Lautsi zapisali dwóch swoich synów do jednej z państwowych szkół średnich we Włoszech. W klasach tej szkoły na ścianie powieszony był krzyż. Rodzice chłopców zwrócili się do szkoły o możliwość usunięcia symboli religijnych. Twierdzili że – będąc rodziną niekatolicką (Pani Lautsi jest aktywnym członkiem Włoskiej Unii Ateistów, Agnostyków i Racionalistów) nie powinni być konfrontowani z widokiem krucyfiksu w szkole publicznej. Władze szkoły odmówiły spełnienia tego żądania. Wydarzenie to doprowadziło do kilku spraw sądowych na poziomie krajowym, które zakończyły się odrzuceniem skargi. Sąd argumentował, że krucyfiks jest symbolem włoskiej historii i kultury, a co za tym idzie – włoskiej tożsamości, jak i symbolem zasad równości, wolności i tolerancji oraz laickości państwa. Na skutek tego wyroku w 2006 r. pani Lautsi wniosła skargę przeciwko Republice Włoskiej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka³. Wnioskowała ona, że obecność krzyża w szkole publicznej stanowi naruszenie prawa do wolności religii oraz ingeruje w prawo do wychowania i nauczania dzieci zgodnie z przekonaniem rodziców.

VI. Nauczyciel zapoznaje uczniów z ostatecznym wyrokiem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (slajd nr 4):

- w pierwszym orzeczeniu Europejski Trybunał Praw Człowieka doszedł do wniosku, że obowiązkowa obecność symbolu religijnego w szkole publicznej pozostaje w sprzeczności z prawem rodziców do wychowywania swoich dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem religijnymi. Stwierdzono w ten sposób, że władza publiczna, wymagając obecności krucyfiksu w salach lekcyjnych, bez uzasadnionej przyczyny ogranicza prawa rodziców
- Rząd Włoski odwołał się od tego wyroku, argumentując, że krzyż powinien wisieć w szkołach, ponieważ jest symbolem włoskiej kultury i historii. Apelacja ta została poparta przez 10 państw (przystępujących do sprawy jako tzw. strona trzecia) kilka organizacji, a także 33 posłów Parlamentu Europejskiego.
- Trybunał zmienił swoją decyzję. Wielka Izba Trybunału 15 głosami za i przy 2 głosach sprzeciwu ostatecznie uznała, że wieszanie krzyży w szkołach nie stanowi naruszenia prawa do wolności ani nie jest elementem "indoktrynacji".
- Decyzja Trybunału jest wiążąca we wszystkich państwach członkowskich Rady Europy. Oznacza to, że zwolennicy obecności krzyży i innych symboli religijnych w miejscach publicznych będą mogli o sporze w tej materii powoływać się na korzystne orzeczenie.

niebieskim). Wówczas każda grupa patrzy na zagadnienie pod określonym kątem. Dyskusja prowadzona jest wtedy w obrębie małej grupy, a dopiero na forum ogólnym prezentowane są jej główne wątki.

³ Por. Tomasz Szczech, Czy wolność religijna jest wolnością od religii? Sprawa Lautsi przeciwko Włochom a kryzys wolności religijnej w Europie, w: Religia a prawo i państwo, red. Mirosław Sadowski, i Piotr Szymaniec, Wrocław: Beta-Druk, s. 395-397.

VII. W kontekście tej sprawy, warto zapoznać uczniów z argumentacją przedstawioną wtedy przez prof. Josepha Weilera, który posługując się argumentami prawnymi prezentował stanowisko Włoch w tej sprawie.

<https://www.youtube.com/watch?v=ioyIyxM-gnM>

tłumaczenie: <https://wpolityce.pl/polityka/121907-tlumaczenie-wystapienia-josepha-weilera-prawnika-wierzacego-zyda-przed-trybunalem-w-strasburgu-w-obronie-krzyza>

VIII. Na zakończenie lekcji (w zależności od klasy i pozostałego czasu) warto zapoznać uczniów z:

- ideą organizacji Laboratorium Wolności Religijnej, krótki filmik:

<https://www.youtube.com/watch?v=XkZZARiMqI>

- raportem „Wolność Religijna na świecie” / „Religious Freedom in the World Report Raport” (RFR). z 2021 roku opracowanym przez międzynarodową katolicką organizację charytatywną i papieskie stowarzyszenie Pomoc Kościołowi w Potrzebie (ACN International).

<https://www.youtube.com/watch?v=27ze332zoWA>